

Συνέντευξη με τον Νίκο Γούλια

Ο Νίκος Γούλιας μιλά στην Ελένη Γκίκα για «Τα Χρόνια της Ομίχλης» και για τα δυο πρώτα βιβλία της τριλογίας «Ιάσμη» και «Χατισέ» (εκδόσεις Ψυχογιός).

«Την ονομασία της τριλογίας, τον υπέρτιπλο, τον διάλεξε εντελώς συνειδητά και σκόπιμα γιατί χαρακτηρίζει όχι μόνο τα περασμένα μα και τα τωρινά. Η ζωή με τόσες αβεβαιότητες και απρόβλεπτα διατρέχει ολόκληρο τον ανθρώπινο βίο». Κατά συνέπεια «Τα χρόνια της Ομίχλης» δημιουργήθηκαν απολύτως φυσικά.

Τώρα, όσον αφορά το έναυσμα για την εξιστόρηση, όλα ξεκίνησαν «από μια παμπάλαια, ξεχασμένη φωτογραφία, που απεικόνιζε τον παππού μου φαντάρο, και από μια μισοσβησμένη λεζάντα που έγραφε «Μεραρχία Αρχιπελάγους», αυτόματα μου γεννήθηκε η επιθυμία να κοιτάξω προς τα πίσω. Να ψάξω, να βρω, να μάθω, για να βρεθώ όμως για μια ακόμα φορά μπροστά σε μια ομίχλη. Σε μια ομίχλη όμως εντελώς διαφορετική, θα έλεγα γοητευτική, την ομίχλη των παλαιών, των ξεχασμένων χρόνων που αδιόρατα σημάδια της και έντονες υποψίες μου κίνησαν το ενδιαφέρον», όπως θα πει ο συγγραφέας μιλώντας μας για την «Ιάσμη» και την «Χατισέ», τα δυο βιβλία της τριλογίας που κυκλοφόρησαν με ένα χρόνο διαφορά από τις εκδόσεις «Ψυχογιός» και σημείωσαν μεγάλη και εμπορική επιτυχία. Η αρχιτεκτονική του παρούσα στην εξαιρετική τους δομή, η ιστορική έρευνα και η ζωγραφική, τα χρώματα, όλα εκείνα που τον μαγεύουν και αποφάσισε και να μιλήσει αλλά και να ψάξει γι' αυτά.

Κύριε Γούλια, τι μπορεί να στρέψει έναν αρχιτέκτονα στη λογοτεχνία;

Γενικά δεν γνωρίζω. Ως αναγνώστης χρόνια με άγγιξε και εξακολουθεί να με αγγίζει η απόλαυση του διαβάσματος. Στη γραφή βρέθηκα εντελώς τυχαία, χωρίς να το επιδιώξω αλλά ούτε και να το φανταστώ. Για εμένα μια φωτογραφία! Μια και μόνη φωτογραφία, με μεγάλη συναισθηματική φόρτιση, ήταν το σπρώξιμο να πιάσω χαρτί και μολύβι. Χωρίς να έχω ξαναγράψει, η διαδικασία μου φάνηκε τόσο οικεία, τόσο θελκτική που καθώς είναι και μοναχική, ήρθαμε και ταιριάξαμε.

Γιατί η γενικότερη ονομασία «Τα χρόνια της Ομίχλης»; Βρίσκετε ότι είναι λιγότερο νεφελώδης ή

ομιχλώδης η δική μας εποχή;

Την ονομασία της τριλογίας, τον υπέρπιλο, τον διάλεξα εντελώς συνειδητά και σκόπιμα γιατί χαρακτηρίζει όχι μόνο τα περασμένα μα και τα τωρινά. Η ζωή με τόσες αβεβαιότητες και απρόβλεπτα διατρέχει ολόκληρο τον ανθρώπινο βίο.

Ιούνιο του '10, λόγω της κρίσης που ήδη είχε αρχίσει για τα καλά να μαστίζει τη χώρα μας, και με τον δικό μου κλάδο, τον κλάδο της Αρχιτεκτονικής, να είναι από τους πρώτους που κυριολεκτικά τσακίστηκαν, βρέθηκα κοιτάζοντας προς τα εμπρός να βλέπω μόνο ομίχλη, την ομίχλη της αβεβαιότητας, του άγνωστου, αυτού που νιώθεις πως δεν μπορείς να διαχειριστείς γιατί απλά σε ξεπερνάει, δεν είναι του χεριού σου.

Από μια παμπάλαια, ξεχασμένη φωτογραφία, που απεικόνιζε τον παππού μου φαντάρο, και από μια μισοσβησμένη λεζάντα που έγραφε «Μεραρχία Αρχιπελάγους», αυτόματα μου γεννήθηκε η επιθυμία να κοιτάξω προς τα πίσω. Να ψάξω, να βρω, να μάθω, για να βρεθώ όμως για μια ακόμα φορά μπροστά σε μια ομίχλη. Σε μια ομίχλη όμως εντελώς διαφορετική, θα έλεγα γοητευτική, την ομίχλη των παλαιών, των ξεχασμένων χρόνων που αδιόρατα σημάδια της και έντονες υποψίες μου κίνησαν το ενδιαφέρον. Έχοντας καιρό κατά νου την αποστροφή της Δημουλά «... Αν δεν υπήρχες εσύ απόσταση θα πέρναγε πολύ ευκολότερα πιο γρήγορα εν μια νυκτί η λήθη τη δύσκολη παρατεταμένη εφηβεία της αυτό που χάριν ευφωνίας ονομάζουμε μνήμη...» άθελά μου βρέθηκα πεσμένος με τα μούτρα στην έρευνα και στο διάβασμα, μέχρι που χωρίς να το καταλάβω έφτασα στην αυγή του 19ου αιώνα. Εκείνο ήταν για εμένα το απώτατο όριο που με κάποια ικανοποιητική αξιοπιστία ένιωθα σίγουρος πως απλώνοντας το χέρι μου μέσα στην ομίχλη θα κατάφερνα να ανασύρω πρόσωπα και πράγματα που ίσως μόλις και που θα τα προλάβαινα πριν διαβούν οριστικά από τη μνήμη για να χαθούν στη λήθη.

Γιατί αποφασίσατε από την αρχή τριλογία; Και γιατί ιστορική τριλογία; Ήταν πολλά εκείνα που επιθυμούσατε να πείτε με τη μία;

Δεν ξεκίνησε σαν τριλογία. Όπως σας είπα πιο πάνω όλα ξεκίνησαν σαν ένα ακατάσχετο πρωτόγνωρο για εμένα ταξίδι γραφής με αποκλειστικό στόχο την προσωπική μου ευχαρίστηση. Όταν κάποια στιγμή, και ενώ εγώ συνέχιζα να το γράφω, εκδηλώθηκε η επιθυμία από κάποιους εκδοτικούς να το εκδώσουν, τότε μόνο συνειδητοποίησα πως σελιδοποιημένο υπερέβαινε τις 1200 σελίδες, πράγμα που παρέπεμπε σε άλλες εποχές και που βέβαια τόσο ογκώδες δεν ήταν δυνατόν να εκδοθεί στις μέρες μας. Έτσι κάθισα και το αναδόμησα με δύο στόχους. Πρώτο να καταστεί εφικτή η έκδοσή του σαν «τριλογία» και δεύτερο τα επί μέρους βιβλία να μπορούν να διαβαστούν και μεμονωμένα ^ πράγμα που βέβαια δεν το είχα εξαρχής κατά νου και που σας διαβεβαιώνω πως αποδείχθηκε (και εξακολουθεί, μια και αυτή τη στιγμή γράφεται το τρίτο) εξαιρετικά δύσκολο και ακροβατικό εγχείρημα.

Στο δεύτερο ερώτημα «γιατί ιστορική τριλογία» ήθελα να πω πως αυτό που με ενδιαφέρει είναι ο άνθρωπος και η μοίρα του με την έννοια του αναπόδραστου. Σαν τέτοια δεν μπορεί να εννοηθεί παρά στον τόπο και τον χρόνο. Η μοίρα του, αυτό που προσπαθώ να ψηλαφίσω, μπορεί να μας φανερωθεί σε όλη της την έκταση μόνο εκ των υστέρων, σε χρόνο τετελεσμένο - «ήταν γραφτό να γίνει» λέμε.

Πιστεύω πως μόνο αποστασιοποιημένος από τον καιρό του, με την ιστορία να έχει τελεσιδικήσει, μπορεί κανείς να δει, να κρίνει, να τοποθετήσει τους ήρωές του – αλλά και να τοποθετηθεί κι ο ίδιος απέναντί τους – απέναντι σε αυτό που λέμε μοίρα, γραφτό, ειμαρμένη – τη νομοτελειακή τάξη, την αναγκαιότητα με την οποία τα πάντα τελούνται καθορισμένα εκ των προτέρων από τον κοσμικό λόγο.

Αυτός λοιπόν, ο παρελθόντας χρόνος, ο τετελεσμένος, δεν μπορεί παρά να είναι ο ιστορικός. Η ίδια η ιστορία δεν είναι για εμένα αυτοσκοπός, δεν είναι ιστορικά τα βιβλία μου. Απλώς η ιστορία είναι ο απαραίτητος φυσικός περίγυρος, το θεατρικό σανίδι των δρώντων, το σκηνικό που τα περιβάλλει.

Από αυτή την οπτική γωνιά με ενδιαφέρει να δω, να μελετήσω, να χαρτογραφήσω, να αναπλάσω ανθρώπινες υπάρξεις, και προφανώς και τον χώρο στον οποίον διαδραματίζονται τα γεγονότα. Όπου

βέβαια σαν χώρο πρέπει να εννοήσει κανείς όχι μόνο τον γεωγραφικό αλλά όλο το πολιτικό, κοινωνικό και οικονομικό γίνεσθαι της κάθε εποχής.

Με δυο λόγια πρόκειται για ένα εγχείρημα ανθρωποκεντρικής αναπαράστασης μιας ολόκληρης εποχής, όπου τα γεγονότα υπάρχουν για να αναδείξουν την στάση των ανθρώπων μπροστά τους.

Οι τίτλοι των βιβλίων, γυναικείο όνομα: «Ιάσμη», «Χατισέ»... είναι ο κεντρικός άξονας; Ο καταλύτης; Κατά πόσο μπορεί να καθορίσει την ροή των πραγμάτων ένα πλάσμα που είναι περισσότερο σαν ζωτικό, περνά και φεύγει σαν φάντασμα;

Στην τριλογία, παρά το γεγονός πως τα βιβλία φέρουν σαν τίτλους γυναικεία ονόματα, οι γυναίκες δεν είναι οι πρωταγωνιστές είναι οι καταλύτες και πράγματι, όπως πολύ ωραία παρατηρήσατε, μοιάζουν περισσότερο με ζωτικά, νεράιδες, φαντάσματα ή και τις μοίρες της παράδοσης. Αν δεν υπήρχαν όμως εκείνες δεν θα υπήρχαν οι πρωταγωνιστές. Αν δεν υπήρχε η Ιάσμη δεν θα υπήρχε ο Νικόλας, αν δεν υπήρχε η Χατισέ δεν ξέρω αν θα είχε νόημα η ζωή του Πάολο. Σε όλα αυτά υπάρχει μια δυαδικότητα, υπάρχει το υποκείμενο και ο έρωτας.

Όταν δε λέω έρωτας δεν πρέπει να τον εννοούμε μόνο με τη στενή του έννοια, πρέπει να τον δούμε ωσάν να έχει θεϊκή προέλευση και πλατειά ερμηνεία. Λέμε για παράδειγμα «είναι ερωτευμένος με τη μουσική», «το γράψιμο ήταν ο έρωτάς του» κλπ. Βέβαια στα βιβλία μου ο έρωτας εξειδικεύεται και εξιδανικεύεται αγγίζοντας καμιά φορά ακόμα και την υπερβολή που αν την χρησιμοποιώ, τη χρησιμοποιώ σαν όχημα μεγέθους και έντασης. Οι γυναίκες στα «Χρόνια της ομίχλης» εκτός από καταλύτες είναι και αρκετά συμβολικές, σαν τις θεές του Ολύμπου. Στην Ιάσμη για παράδειγμα άνετα η ομώνυμη πρωταγωνίστρια θα μπορούσε να ταυτισθεί με την Αφροδίτη και την Αθηνά, την Αφροδίτη που εισάγει τον Νικόλα (άνθρωπο) στα μυστικά του έρωτα, την Αθηνά που του εμφυσά σοφία.

Το τρίτο βιβλίο της τριλογίας σας θα έχει, επίσης, ως τίτλο του γυναικείο όνομα;

Ε, μην σπάσει η παράδοση! Γυναικείο θα είναι, αλλά ας μην το αποκαλύψουμε όμως ακόμα. Μεταξύ μας, ούτε κι εγώ έχω καταλήξει.

Η πρώτη συγγραφική φροντίδα σας ήταν η δομή; Οι ήρωες; Η πλοκή; Το ιστορικό πλαίσιο; Θα μπορούσατε να μας αποκαλύψετε κάπως το πώς δουλέψατε;

Το έναυσμα το ανέφερα παραπάνω, την ιστορία ως το «θεατρικό σανίδι» των δρώμενων επίσης, τους ήρωες πρέπει να τους θεωρήσουμε ως τον «λόγο» του μυθιστορήματος, χωρίς αυτούς δεν θα είχαμε τον μύθο, αυτό που μένει είναι η πλοκή. Σε αυτήν θα έλεγα πως έριξα, μαζί με την έρευνα, όλο μου το βάρος. Θέλοντας να πραγματευτώ την ανθρώπινη μοίρα λογάρισα καλά πως μια και (κατά τη γνώμη μου) δεν υπάρχουν μύθοι να μην κρύβουν κάποια λησμονημένη ιστορία, μήτε και ιστορίες να μην κρύβουν κάποιους λησμονημένους μύθους, πως είναι τόσες οι γενιές που πέρασαν από αυτό τον κόσμο, που ακόμα και ο πιο τυχαίος συνδυασμός προσώπων ή γεγονότων μοιάζει να διεκδικεί σοβαρή πιθανότητα να υπήρξε κάποτε στο παρελθόν, ή να υπάρξει στο μέλλον και πως ακόμα και η πιο ευφάνταστη μυθοπλασία μπορεί και να ανταποκρίνεται σε μια άγνωστη σε εμένα, ωστόσο αληθινή, καλά κρυμμένη στην ομίχλη των χρόνων ή εντελώς ξεχασμένη πραγματικότητα, αποφάσισα να φτιάξω τους δικούς μου μύθους.

Τι σημαίνει η Χίος, η Σύρος κι η Σμύρνη για σας;

Σε όλη την προς τα πίσω ιστορική διαδρομή και μελέτη που έκανα πολλοί ήταν οι τόποι από τους οποίους θα μπορούσα να αρχίσω να ξετυλίγω το νήμα. Την Χίο την είχα κατά νου από την αρχή καθώς αυτός είναι κι ο τόπος καταγωγής των προγόνων μου. Η Σύρος προέκυψε γιατί κανένας δεν έχει συνδυάσει, παρότι ίσως πολλοί το γνωρίζουν, πως αν δε γινόταν η καταστροφή της Χίου, μπορεί και να

μην είχαμε την Ερμούπολη, που φτιάχτηκε κυρίως από τους Χιώτες που αριθμούσαν πάνω από το μισό των προσφύγων που είχαν καταφύγει στη Σύρο.

Τα συνδυσασμένα αυτά γεγονότα, ακραία σε έκφραση καταστροφής το πρώτο και δημιουργίας το δεύτερο, για εμένα είναι και μηνυματικά των καιρών. Μια ελπίδα φωτός μέσα στην ομίχλη. Μια επιβεβαίωση του αέναου κύκλου ανόδου και πτώσης, καταστροφής και δημιουργίας. Αυτή τη συγκυρία ήθελα να την εκμεταλλευτώ, να μην πάει χαμένη.

Όσο για τη Σμύρνη; Τόπος σύμβολο, διαμάντι της Ανατολής, σταυροδρόμι γης και θάλασσας, κοσμοπολίτισσα του καιρού της. Όλοι και όλα προς τα εκεί πηγαίνανε, δεν ήταν δυνατό να λείπει.

Ο χρόνος και ο τόπος στα βιβλία σας είναι ο μεγάλος πρωταγωνιστής, ο τόπος και τα σπίτια των ανθρώπων σας ενδιέφεραν ενδεχομένως και αρχιτεκτονικά, ο χρόνος; γιατί μπαينوβγαίνουν σ' αυτόν οι ιστορίες σας και από την δεύτερη ιστορία είναι σα να ξαναγεννιέται η πρώτη...

Τα προβλήματα, οι δυσκολίες, τα ερωτηματικά στον άνθρωπο, υπαρξιακά και μη, όσο και αν οι ψευδαισθήσεις μιας καταναλωτικής κοινωνίας προσπαθούν να τα μεταθέσουν ή να τα αναιρέσουν, είναι τα ίδια, είναι προαιώνια και μάλλον αναπάντητα. Αυτή είναι ίσως και η γοητεία τους. Σε ένα μυθιστόρημα αυτά είναι που με κάποιο τρόπο πραγματεύονται ορισμένοι συγγραφείς, μέσα στους οποίους κι εγώ. Τώρα για την Αρχιτεκτονική, στο γράψιμο ανακάλυψα πόσο σημαντική βοήθεια ήταν για μένα και τι σπουδαίο εργαλείο αποδείχθηκε στην όσο το δυνατόν πιστότερη και πιο γλαφυρή αναπαράσταση των τόπων.

Όσο για τον χρόνο; Χωρίς να μπορώ να το ερμηνεύσω και χωρίς να είμαι βέβαιος πόση δυσκολία μπορεί να φέρνει στον αναγνώστη, κυριολεκτικά λατρεύω τον κατακερματισμό του. Κάθε φορά τον βάζω να υπηρετεί αυτό που θέλω να διηγηθώ αδιαφορώντας για τη συνέχειά του, έχοντας βέβαια κατά νου να τον αποκαθιστώ ή τα όποια κενά του να βρίσκουν τη συνέχειά τους.

Η γέννηση και ο θάνατος, επίσης, φαίνεται να είναι ο μεγάλος πρωταγωνιστής, ειδικά ο θάνατος συνυφασμένος συχνά με μια μεγάλη ιστορική καταστροφή: πανούκλα, πόλεμος, φωτιά... είναι καθοριστικός ο θάνατος στο ανθρώπινο πορτραίτο;

Ε, ναι! Γέννηση – θάνατος, αρχή – τέλος. Υπάρχει τίποτε άλλο ενδιάμεσα σε αυτά εκτός από ένα ταξίδι; Από όλο το θεϊκό δημιούργημα, οι άνθρωποι είμαστε το μοναδικό έμβιο όν που έχει συνείδηση του πεπερασμένου και από αυτή τη γνώση πηγάζει η τραγικότητά μας. Γιατί στο εμπειρικό αυτό βίωμα δεν έχουμε να αντιτάξουμε την παραμικρή εμπειρική απόδειξη για το επέκεινα. Μόνοι και με ελεύθερη βούληση αποφασίζουμε πως θα τοποθετηθούμε, ποιο θα είναι το στίγμα που θα αφήσουμε σ' αυτό το τόσο σύντομο πέρασμά μας απ' τη ζωή που δεν είναι τελικά παρά η διαχείριση μιας προδιαγεγραμμένης ήττας. Σε αυτή τη συνειδητότητα βρίσκεται το μεγαλείο και το τραγικό στον άνθρωπο.

Αυτές είναι και οι καλά κρυμμένες ιστορίες μου που αφορούν ανθρώπους ηττημένους. Όχι πάντα μαχητές αλλά και παραιτημένους. Ήρωας ο Νικόλας στην «Ιάσμη», ήρωας κι ο Λιωνής στην «Χατισέ». Άλλοτε να φεύγουν κάνοντας ηρωική έξοδο και άλλοτε να μένουν φυγάδες από την ίδια τη ζωή με μοναδικό εφόδιο τον έρωτα ή την ανάμνησή του. Τον έρωτα! Αυτή την ανερμήνευτη και πολυσήμαντη «λέξη – έννοια» που αιώνες κρατά καλά κρυμμένη την ετυμολογία της και που μόνο περιγραφικά μπορούμε να την ορίσουμε καθώς η προέλευσή της μας είναι άγνωστη και από τους γλωσσολόγους κατατάσσεται στις Προ-Ελληνικές λέξεις. Ο έρωτας, νομίζω είναι η μόνη δύναμη που μας κρατά στη ζωή.

Ο έρωτας είναι η μόνη παρηγοριά, η μόνη μας συντροφιά στο σύντομο πέρασμά μας. Εδώ θέλω να προσθέσω και κάτι ακόμα. Συνειδητά στα γραπτά μου αυτά θα διαπιστώσει, ή έστω θα υποπτευθεί ο αναγνώστης, πως πραγματεύομαι τον θάνατο σαν ένα μη τελεσίδικο συμβάν. Κανέναν στις ιστορίες

μου, ακόμα και πεθαμένο δεν τον αφήνω να αποχωρήσει από το προσκήνιο. Όλοι με κάποιον τρόπο συνεχίζουν να «υπάρχουν». Στην «Ιάσμη» η πρωταγωνίστρια για τον Νικόλα δεν έχει πεθάνει ποτέ, εκείνος ζει με «τα μάτια της» και εκείνη μέσα του, η Μαρκέλλα τα βράδια μιλάει απ το παραθύρι με τον «Γιάννη της». Η «ζωή» είναι ατελείωτη, διαιωνίζεται μέσα από την μνήμη, την ανάμνηση, γι' αυτό τα βιβλία μου αυτά είναι αφιερωμένα «σε γονιούς και προγόνους». Όσο υπάρχουμε, τους σκεπτόμαστε και τους μνημονεύουμε, υπάρχουν και εκείνοι.

Η παρακμή ή η ακμή είναι συγγραφικά αγαπημένες σας εποχές;

Σαφώς η παρακμή. Στην εσχατιά των αντοχών, στα σύνορα της απελπισίας και υπομονής, στην κοινωνική αποσάθρωση, στις μέρες που ο κοινωνικός ιστός διαλύεται και καθένας εφαρμόζει το «ο σώζων εαυτόν σωθήτω» εκεί που δοκιμάζονται οι αντοχές, εκεί αφυπνίζονται τα ανθρώπινα εκείνα χαρακτηριστικά που ζούνε σε καταστολή τις μέρες της ευμάρειας και συνήθως οι δυνάμεις του πνεύματος και της δημιουργίας ^ σε τέτοιες ημέρες χωρίζει η ήρα από το σιτάρι. Εκεί είναι που φαίνονται όσοι κρατούν το «άνθρωπος» και όσοι εκπίπτουν στο «ζώον». Σε μέρες «παρακμής» εξάλλου γεννιούνται τα καινούργια, λέγονται τα σπουδαία. Θέλει οδύνη ο τοκετός.

Η γλώσσα και η ιστορική έρευνα, επίσης. Θα μπορούσατε να μας πείτε με ποιον τρόπο δουλέψατε πάνω σ' αυτό;

Λέγεται πως οι άνθρωποι της θετικής κατεύθυνσης αγαπούν και ασχολούνται περισσότερο με τη γλώσσα από αυτούς της κλασικής. Νομίζω πως αληθεύει.

Θα μπορούσε κανείς με δεκάδες τεχνάσματα να αφηγηθεί την εποχή εκείνη χωρίς να καταφύγει αναγκαστικά σε νοτιολαλιές ή σε ορολογίες. Επειδή όμως ο στόχος μου ήταν η όσο το δυνατόν πιστότερη αναπαράσταση της εποχής, θέλοντας τη στιγμή που ο αναγνώστης μου θα με διαβάζει να με ακολουθεί στις χρονικές περιπλανήσεις και στους τόπους, επιδιώκοντας –ή δυνατόν σαν με μαγικό ραβδί – την ώρα που θα ανοίγει το βιβλίο να αποκοπεί εντελώς από το περιβάλλον του, βρέθηκα να μελετώ λεξικά, ρίζες και ετυμολογίες, παλιούς χάρτες, τη ναυπηγική της εποχής και δεν φαντάζεστε πόσα άλλα. Έτσι προτίμησα να βάλω τα Χιώτικα της εποχής, τα Συριανά, τα Σμυρναίικα και κάμποσα Βενετσιάνικα. Και τα έβαλα γιατί γρήγορα διαπίστωσα πως λέξεις του καθημερινού μας λεξιλογίου, όχι βέβαια όλες, χρησιμοποιούνται ακόμα και σήμερα. Στην προσπάθειά μου για όσο το δυνατόν πληρέστερη αναπαράσταση των εποχών δεν ήταν δυνατόν να λείπει η έρευνα για τις ενδυμασίες, τα ήθη, τα έθιμα, τα φαγητά, τις καθημερινές συνήθειες και πολλά πολλά ακόμα.

Οι πιο αινιγματικοί σας ήρωες ποιοι είναι; Ποιοι κράτησαν μέχρι το τέλος ακόμα και από σας κρυμμένα τα μυστικά τους; Υπάρχουν τέτοιοι; Ή υπήρξατε ο απόλυτος άρχων των πάντων; Υπήρξε ηρωίδα ή ήρωας που αυτονομήθηκε κατά την ιστορία και έκανε τα δικά του ή τα δικά της;

Κοιτάξτε, αυτά που συζητάμε τώρα τα λέμε έχοντας κατά νου τα δύο από τα τρία βιβλία. Δυστυχώς δεν μπορώ να απαντήσω στην ερώτηση πριν δει το φως, κάποια στιγμή, και το τρίτο. Οι ανατροπές είναι πολλές, φιγούρες που ούτε καν υποψιαζόμαστε μπορεί να είναι πρωταγωνιστές ή άλλοι να έχουν εκμετρήσει το μυθιστορηματικό τους ζην. Πάντως, και πάλι μέχρι τώρα, όλοι τους, τουλάχιστον οι πρωταγωνιστές, έχουν πειθαρχήσει ικανοποιητικά στο «σενάριο», δεν κάνανε τα δικά τους.

Οι αγαπημένοι σας ήρωες;

Και τα δύο βιβλία είναι πολυπρόσωπα, μοιάζουν με πινακοθήκες. Σαφώς υπάρχουν οι πρωταγωνιστές αλλά και μια πλειάδα χαρακτήρων που τους περιβάλλουν. Δεν μπορείς να μην δεθείς με τον Νικόλα, την Ιάσμη, την Ροδόκλεια, τον Λιωνή, όμως – και μην σας φανεί περίεργο – εγώ αγαπώ περισσότερο τους

δευτερεύοντες ήρωες. Και τους αγαπώ ακριβώς γιατί χωρίς να είναι οι αραγείς κρίκοι της μυθιστορηματικής μου αλυσίδας τους έδωσα περισσότερο βαθμό «ελευθερίας», τους άφησα να με εκπλήξουν, να μου ανοίξουν την καρδιά τους περισσότερο και ίσως και άθελά μου να διαγράψουν μια πολύ ανθρώπινη τροχιά – αντίβαρο με τους πρωταγωνιστές. Για παραδείγματα: Από την «Ιάσμη» πώς να μην αγαπήσεις τον καπετάν Γιάννη τον Ψαριανό, την μοναχική Ελένκω – κλασική φιγούρα ανύπαντρης θυγατέρας, την Δομνίκη – καλόγρια μαζί αλλά και γυναίκα και τόσους άλλους. Και θα σας πω και κάτι ακόμα, οι τριτεύοντες ρόλοι ήτανε οι ανάσες μου, τους άφηνα και έκαναν ό,τι ήθελαν. Τους απολάμβανα, με ξεκούραζαν. Θα θυμηθώ τον Λάζαρο τον κηπουρό της Ροδόκλειας, τον Χατζηθωμά και τον Χατζηαχμέτ, τον Έλληνα και τον Τούρκο ταβερνιάρη στη Σμύρνη, και άλλους πολλούς μικρούς, καθημερινούς, οικείους.

Ποιοι διαθέτουν κάτι από σας; Ταυτιστήκατε μαζί τους;

Δεν ξέρω για άλλους συγγραφείς, φαντάζομαι όμως πως κάπως έτσι θα είναι, εγώ έτσι κι αλλιώς μάλλον δυσκολεύομαι να κρύψω τις πεποιθήσεις μου, όπως αυτές προβάλλονται στους ήρωες. Ποιος ξέρει ίσως να μου είναι εξαιρετικά δύσκολο να περιγράψω κάτι με το οποίο διαφωνώ ή δεν μου είναι οικείο. Φαντάζομαι πως θα ήταν αρκετό να στείλω τα βιβλία μου στον ψυχαναλυτή μου και χωρίς καθόλου να με δει να γνωματεύσει. Αυτό με άλλα λόγια σημαίνει πως εκθέτω τον εαυτό μου γράφοντας. Ίσως είναι και το αντικείμενο της τριλογίας τέτοιο που αναγκαστικά σε παρασέρνει να είσαι εσύ ο ίδιος. Όχι σε έναν και συγκεκριμένο πρωταγωνιστή, όχι μόνο στους ανθρώπους αλλά θα έλεγα στα πράγματα, στους τόπους, στις μυρωδιές, στους καιρούς, στα πάντα. Αναγκασμένος να μιλήσεις για όλα αυτά δεν μπορεί να είσαι ένας «άλλος», είσαι εσύ ο ίδιος.

Γενικά πιστεύω πως κάθε βιβλίο με κάποιο τρόπο είναι στα μέτρα του συγγραφέα. Έχω την πεποίθηση πως κανένας και σε κανένα βιβλίο δεν μπορεί να υπερβεί τον εαυτό του. Θα δώσει ό,τι κουβαλάει εντός του. Κανένα δημιούργημα δεν μπορεί να ξεπεράσει τον δημιουργό. Είναι εικόνα και ομοίωσή του.

Γνωρίζατε το τέλος απ την αρχή; Και εν τοιαύτη περιπτώσει γνωρίζετε ήδη και το τέλος της τριλογίας; Πόσο απαραίτητη είναι η γνώση του τέλους για έναν συγγραφέα και για την πλοκή; Για την συμπεριφορά των ηρώων δηλαδή, γιατί πιστεύω ότι τελικά έχει πολύ μεγάλη σημασία.

Κοιτάζτε, όπως σας είπα η συγκεκριμένη τριλογία προέκυψε υπό εντελώς ειδικές συνθήκες και αν δεν είχε τη συναισθηματική φόρτιση εκείνης της παλιάς φωτογραφίας του παππού μου, ίσως και να μην είχε γραφτεί ποτέ. Άρα ήξερα εξ αρχής το τέλος και είχα να σκαρώσω την προς τα πίσω πορεία, πράγμα που προφανώς όρισε και την συμπεριφορά των ηρώων, τις σχέσεις τους, τη στάση τους στη ζωή, τη μοίρα τους.

Αλήθεια, μυθιστορηματικά, βρίσκετε να σας αφορά η εποχή μας;

Ιστορικά, Πολιτικά και Κοινωνιολογικά –άρα για εμένα και μυθιστορηματικά– δεν έχει ακόμα ενδιαφέρον η εποχή μας. Όλα μοιάζουνε αβέβαια και ομιχλώδη, γι' αυτό σας είπα από την αρχή πως ο τίτλος «Στα χρόνια της ομίχλης» χαρακτηρίζει και το παρόν.

Για άλλη μια φορά ο άνθρωπος βρίσκεται μπροστά σε φαινόμενα που τον υπερβαίνουν, που πάλι μοιάζουνε μοιραία χωρίς όμως στην πραγματικότητα αυτή τη φορά να είναι. Και δεν είναι γιατί οι παράγοντες δεν ήταν εξωγενείς, δεν ήταν αναπόδραστοι. Είναι εσωτερικοί και οφείλονται αποκλειστικά σε εμάς. Προηγήθηκαν τα ελλείμματά μας ως κοινωνία, ως παιδεία, ως ήθος για να ακολουθήσουν τα δεινά μας. Για εμένα μοιάζει να παρακολουθώ αρχαία ελληνική τραγωδία, δεν ξέρω όμως ακόμα τον «από μηχανής θεό» και επί πόσο θα πληρώνουμε την «ύβρι» μας. Προς το παρόν παρακολουθώ και εγώ όπως όλοι μας, παρατηρώ και αναρωτιέμαι. Πάντως για να μην σας κουράζω και με μια κουβέντα, το ξαναλέω μυθιστορηματικά (προς το παρόν τουλάχιστον) βρίσκω να μην με αφορά η εποχή μας. Δεν

βλέπω στάσεις ζωής να με συνεγείρουν, να με εμπνεύσουν, όλα μου μοιάζουν υπολογισμένα, διστακτικά. Δεν ξέρω! Κανένας δεν κοιτάζει τον εαυτό του στον καθρέφτη. Δεν έχει στοιχεία αυτογνωσίας και παλληκαριάς η εποχή μας, όλα μου φαίνονται κουτσαβάκικα!

Αγαπημένοι σας συγγραφείς;

Θα γυρίσω στα πιο πίσω χρόνια, τα χρόνια του εντατικού διαβάσματος για να ξαναβρώ τον Μαρκές, τον Καμύ, την Γιουρσενάρ, τον Τσίρκα, τον Στάινμπεκ, την Αλλιέντε, την Μάρω Δούκα, τον Κοσμά Πολίτη, είναι πολλοί!

Αγαπημένα βιβλία; Υπάρχει βιβλίο που να σημάδεψε ή να σας άλλαξε τη ζωή σας;

Λοιπόν όλα τα βιβλία που διαβάζουμε λειτουργούν αθροιστικά και αποθηκεύονται κάπου στην παρεγκεφαλίδα. Μπορεί να μην αναδυθούν στην ηλικία και τη στιγμή που τα διαβάζεις, αλλά ένα είναι το σίγουρο πως δομούν μία στιβάδα που θα αναβλύσει εκεί που δεν το περιμένεις. Τα «Εκατό Χρόνια Μοναξιάς» ήταν κάτι το πρωτόγνωρο για εμένα και τώρα που το ξανασκέπτομαι οι Λατινοαμερικάνοι συγγραφείς πάντα μου ασκούσαν μια γοητεία.

Είχατε κατά νου – γράφοντας– κάποιον ή κάτι;

Ναι. Αυτούς όλους που τους αφιερώνω την τριλογία. Τους γονιούς και τους προγόνους μου.

Και πρωτογράψατε; Πότε; Την «Ιάσμη» ή κάτι άλλο πριν;

Είπαμε, δεν είχα ξαναπιάσει μολύβι και χαρτί ποτέ! Και δεν είναι σχήμα λόγου. Από μικρός ήμουν αναγνώστης όμως φαίνεται πως με την Αρχιτεκτονική και που και που και τη ζωγραφική, γέμιζα. Τελικά, όπως σας είπα στην αρχή, φαίνεται πως η γραφή ήταν ίσως κάποιο υποκατάστατο που εκρηκτικά ανάβλυσε από μέσα μου αμέσως μόλις η Αρχιτεκτονική μου απασχόληση έδειξε σημεία καμπίης.

Βρίσκετε να ενυπάρχει στις ιστορίες σας η αρχιτεκτονική; Θα γράφατε δηλαδή διαφορετικά χωρίς την αρχιτεκτονική;

Χωρίς να είμαι απόλυτα βέβαιος όλο και περισσότερο το πιστεύω. Στην Αρχιτεκτονική αναλύεις και συνθέτεις. Αυτή είναι με τα χρόνια μια κεκτημένη συνήθεια, ένας αυτονόητος τρόπος αντιμετώπισης πραγμάτων. Πιστεύω πως αν σε κάτι σε βοηθά, όχι τόσο η Αρχιτεκτονική παιδεία όσο η εντατική της άσκηση, η συνεχής δόμηση και αποδόμηση, είναι να αποκτάς την ικανότητα να συνδέεις τα φαινομενικά ασύνδετα και να κατακερματίζεις τα λογικώς συνεχόμενα. Σίγουρα στην Αρχιτεκτονική πρέπει η γραφή μου να χρωστάει πολλά.

Σας ευχαριστώ θερμά